

چاپ دوم

نمود خود در زندگی روزمره

اروینگ گافمن / ترجمه ی مسعود کیانپور

30book

The Presentation of Self in Everyday Life

Erving Goffman

نمود خود در زندگی روزمره

اروینگ گافمن

ترجمه‌ی مسعود کیانیور

ویرایش: تحریریه‌ی نشرمرکز

طرح جلد: سعید زاشکانی

چاپ اول: ۱۳۹۱، شماره‌ی نشر ۱۰۷۷

چاپ دوم اسفند ۱۳۹۲، ۸۰۰ نسخه، چاپ سعیدی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۲-۱۸۷-۷

نشرمرکز: تهران، خیابان دکتر فاطمی، روبه‌روی هتل لاله، خیابان باباطاهر، شماره‌ی ۸

تلفن: ۸۸۹۷۰۴۶۲-۳ فاکس: ۸۸۹۶۵۱۶۹

Email: info@nashr-e-markaz.com

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این ترجمه برای نشرمرکز محفوظ است.

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله: فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و

ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

سرشناسه: گافمن اروینگ، ۱۹۳۲-۱۹۸۲ م.

عنوان و نام پدیدآور: نمود خود در زندگی روزمره / اروینگ گافمن؛ ترجمه‌ی مسعود کیانیور

مشخصات ظاهری: شش، ۲۹۰ ص.

یادداشت: عنوان اصلی: The Presentation of Self in Everyday Life: نمایه

موضوع معرفی خود: نقش اجتماعی

شناسه‌ی افزوده: کیانیور، مسعود، ۱۳۶۰ - مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۱ گ ۶۶ م ۶۶ / ۵ BF ۶۹۷

رده‌بندی دیوبی: فا ۲ / ۱۵۸

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۲۸۹۵۷۳۰

فهرست

۱	یادداشت مترجم
۷	پیش‌گفتار
۱۱	مقدمه
۲۷	یادداشت‌های مقدمه
۲۹	فصل اول — اجراها
۲۹	اعتقاد به نقشی که انسان بازی می‌کند
۳۳	نما
۴۲	تحقق نمایشی
۴۶	ایده‌آل‌سازی
۶۲	حفظ کنترل نمایشی
۶۹	نمایش دروغین
۷۷	رازآمیزی
۸۱	واقعیت و تدبیر
۸۷	یادداشت‌های فصل اول
۹۳	فصل دوم — تیم‌ها
۱۲۰	یادداشت‌های فصل دوم

۱۲۳	فصل سوم — مناطق و رفتار در هر منطقه
۱۵۸	یادداشت‌های فصل سوم
۱۶۱	فصل چهارم — نقش‌های ناهمخوان
۱۸۸	یادداشت‌های فصل چهارم
۱۹۱	فصل پنجم — ارتباط خارج از شخصیت
۱۹۴	نحوه‌ی برخورد با افراد غایب
۱۹۹	گفت‌وگو راجع به صحنه
۲۰۰	تبانی تیمی
۲۱۴	کنش‌های هم‌ردیف‌کننده
۲۳۱	یادداشت‌های فصل پنجم
۲۳۵	فصل ششم — تکنیک‌های مدیریت تأثیرگذاری
۲۴۰	اعمال و ویژگی‌های تدافعی
۲۵۶	اعمال حفاظتی
۲۶۱	ملاحظه‌کاری در واکنش به ملاحظه‌کاری
۲۶۵	یادداشت‌های فصل ششم
۲۶۷	فصل هفتم — نتیجه‌گیری
۲۶۷	چارچوب
۲۶۸	زمینه‌ی تحلیلی
۲۷۱	شخصیت - کنش متقابل - جامعه
۲۷۳	مقایسه‌های مورد استفاده در این مطالعه
۲۷۸	نقش نمود انتقال برداشت‌های مربوط به خود است
۲۸۱	نمایش و خود
۲۸۵	یادداشت‌های فصل هفتم
۲۸۶	نمایه

یادداشت مترجم

کتاب نمود خود در زندگی روزمره* بدون شک معروفترین اثر اروینگ گافمن است که در آن زندگی اجتماعی از بعدی نمایشی تحلیل می‌شود. گافمن به زندگی اجتماعی همچون صحنه‌ی تئاتری می‌نگرد که کنشگران انسانی برای نمایش نقش‌ها و شخصیت‌های مختلف روی صحنه‌ی آن می‌آیند. چنین نگاهی به زندگی اجتماعی ریشه در اندیشه‌ی ژان پل سارتر، فیلسوف و نویسنده‌ی قرن بیست فرانسه، دارد که با شعار معروف «وجود بر ماهیت مقدم است»^۱ یکی از فلسفه‌های معاصر اصالت وجود را پایه‌گذاری کرد. وجود در مکتب اگزیستانسیالیسم مجموعه‌ای از تجارب است که از طریق آنها فرد خود را تجربه و ادراک می‌کند؛ به عبارت دیگر، انسان تجربه می‌کند، پس وجود دارد، نه برعکس. در اینجا منظور از تجربه کنش کردن است. به عبارت دیگر، کنش کردن به مثابه بودن یا کنش به شیوه‌ای خاص، به معنای یک فرد خاص بودن. با تأثیرپذیری از این دیدگاه است که گافمن به بررسی «نمود خود در زندگی روزمره» می‌پردازد و چگونگی به روی صحنه بردن «خود»^۲ در تعاملات روزمره را تحلیل می‌کند. برای گافمن، «خود... موجود زنده‌ای با مکانی خاص نیست که

* در کتاب حاضر گافمن همچون همیشه مثال‌های متعددی از زندگی روزمره و مواجهات اجتماعی مطرح می‌کند که غالباً مختص جامعه‌ی غربی هستند و لزوماً با فرهنگ کشور ما تطابق ندارند.

1. existence precedes essence

2. self

سرنوشت نهایی‌اش متولد شدن، به بلوغ رسیدن و مردن باشد؛ بلکه یک تأثیر نمایشی است که به شکلی مبهم از یک صحنه‌ی اجرا منتج می‌گردد» [۱].

در مقایسه با دیگر جامعه‌شناسان نظریه‌ی کنش متقابل نمادین، گافمن کنش را به شیوه‌ای متفاوت تعریف می‌کند. برای او کنش عبارت است از «اعمال مخاطره‌آمیزی که در ذات خود سرنوشت‌ساز و دارای پیامدند» [۲]. بنابراین یکی از مهمترین ادعاهای گافمن، ادعایی که با انتقاد دیگر نظریه‌پردازان کنش متقابل نمادین مواجه شده [۳] این است که در نمایش خود، انسان‌ها بیش از هر چیز، حتی خود نمایش، نگران این‌اند که نمایش‌شان چگونه ادراک می‌شود و این ادراک چه تبعاتی برای شخصیت آنها در پی دارد. در واقع آگاهی از اینکه فرد را، در کنش متقابل چهره به چهره، دیگران چگونه ارزیابی می‌کنند نگرانی عمده‌ای برای فرد در مدیریت «خود» در بر دارد. «خود» محصول چیزی در زندگی اجتماعی است که گافمن آن را «اجرا»^۱ می‌نامد، اما تبعات یک اجرای خاص برای شخصیت فراتر از کنترل فردی می‌رود که اجرا را آرایه می‌دهد - کسی که گافمن او را «مجری»^۲ می‌نامد. در این میان، گافمن به طور خاص به بررسی شرایطی علاقه‌مند است که اجرای آرایه شده با مشکل مواجه می‌شود؛ مثل وقتی که فرد سرنخی از آنچه باید در یک مواجهه انتظار داشته باشد در اختیار ندارد؛ یا وقتی که ادعای وی در خصوص آرایه‌ی یک خود خاص را موقعیت یا دیگر کنشگران زیر سؤال می‌برند. به نظر گافمن، در خلال کنش متقابل، هر فردی در صدد است که شواهد حداقلی را مبنی بر داشتن یک شخصیت قوی به دیگران نشان دهد، و این تنها به قیمت لطمه خوردن به شخصیت دیگر افراد حاضر در آن موقعیت میسر می‌گردد. بنابراین یک «مسابقه‌ی شخصیت» شکل می‌گیرد، نوع خاصی از «بازی اخلاقی» [۴]. بر این اساس، گافمن نتیجه می‌گیرد که در کنش متقابل به سود فرد است که برداشت ایجاد شده از خود در ذهن دیگران را مدیریت کند. فرد انگیزه‌های زیادی برای «دستکاری» این برداشت دارد و در موارد زیادی این کار را می‌کند.

در تأکید بر اهمیت برداشت‌های ایجاد شده، گافمن تا آنجا پیش می‌رود که

ادعا می‌کند انسان به عنوان مجری در حقیقت یک «سوداگر اخلاقیات»^۱ است، کسی که از به بازی گرفتن اخلاقیات برای ایجاد برداشت‌های مطلوب از خود ابایی ندارد. البته این اظهارنظر گافمن را با انتقادات تندی مواجه ساخت و جامعه‌شناسانی مثل گلدنر او را نظریه‌پردازی غیرمستول، ماکیاول‌مآب، و یک کافکای جامعه‌شناس نامیدند[۵].

خود گلدنر با مطالعه‌ی تغییرات اجتماعی آمریکا در قرن بیستم نشان داد که هم‌زمان با رشد صنعتی‌گرایی و افزایش رفاه مادی در جامعه‌ی آمریکا، طبقه‌ی متوسط جدید فضایل قدیمی مبتنی بر پراگماتیسم آمریکایی را رها کرد و به یک طبقه‌ی جدید بورژوا تبدیل شد. بر این اساس، اقتصاد آمریکا از یک اقتصاد اساساً وابسته به کشاورزی و شهرهای کوچک، که نخبگانی مرد، سفید، و پروتستان آن را اداره می‌کردند، به یک جامعه‌ی چند نژادی، مهاجرپذیر، مصرف‌گرا، صنعتی، و شهری تغییر یافت[۶]. طبق نظر گلدنر، یک پیامد این تغییرات تشدید تنش میان اخلاقیات^۲ و سودمندی^۳ بود. کاری که گافمن می‌کند در واقع دست گذاشتن روی این تنش و ارائه‌ی یک فلسفه‌ی جدید و معکوس از فایده‌گرایی^۴ است، فلسفه‌ای که در آن پاداش‌ها رانه به سهم فرد در تولید، بلکه به سهم وی در مبادله می‌دهند. بنابراین نباید متعجب شد که گافمن مردان و زنان مدرن طبقه‌ی متوسط آمریکا را همچون «شیاطین کوچک حقه‌باز و مستأصلی می‌بیند که در سازمان‌های بوروکراتیک گرفتار شده‌اند و قدرت یا نفوذی برای ایجاد تغییر در زندگی خود ندارند»[۷]. گلدنر ضمن متهم کردن گافمن به تقلیل زندگی اجتماعی در حد ظاهر و قیافه می‌گوید او تصویری از جامعه‌ی مدرن آمریکا ترسیم می‌کند که در آن فرد چیزی بیش از یک «سوداگر بی‌اخلاق اخلاقیات»، یک «بازیگر عقلانی بی‌روح»، یک «دستکاری‌کننده‌ی برداشت‌ها» و امثالهم نیست؛ کسی که، در یک کلام، کارش فروختن اخلاقیات در ازای فرصت‌طلبی است. گلدنر به عنوان یکی از تندترین منتقدان گافمن حتی از این هم جلوتر می‌رود و مدعی می‌شود اگر آدم‌کار گافمن را با دقت بخواند، مشخص

1. merchant of morality

2. morality

3. utility

4. utilitarianism

می‌شود که او در واقع به خوانندگان خود می‌گوید چگونه فرصت طلبان باهوشی باشند، چگونه از تکنیک‌های مختلف برای تأثیرگذاری در دیگران استفاده کنند، و چگونه شخصیت‌های چندگانه‌ای را در مواجهات روزمره برای فریفتن دیگران نمایش دهند [۸].

پنج سال پیش که کتاب *داغ‌ننگ* را به عنوان اولین اثر اروینگ گافمن به فارسی ترجمه کردم، یک دانشجوی بی‌تجربه اما سرشار از احساسات پرشور نسبت به جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسان غربی بودم. در مقدمه‌ی نسبتاً طولانی *داغ‌ننگ* از گافمن به عنوان یکی از «بااخلاق‌ترین» جامعه‌شناسان معاصر نام بردم، کسی که در عین ذکاوت مورد بی‌مهری جریان اصلی قرار گرفته و به حاشیه رانده شده است. حالا که چند سالی از آن زمان می‌گذرد و فرصت زندگی و تحصیل در غرب برای صاحب این قلم فراهم شد، نگاه عمیق‌تری لازم است. شخصیت‌های علمی را نباید آنقدر تقدس بخشید که همچون اسطوره‌های تاریخی درآیند و نظراتشان را بدون چون و چرا پذیرفت. از طرف دیگر، نباید به خاطر برخی کاستی‌ها یا نقاط تاریک، دستاوردهای علمی را یکسره رد کرد. شاید قضاوت اخلاقی با دستاورد علمی در یک ردیف قرار نگیرد. هرچند به عنوان یک شخص، اروینگ گافمن هم واجد ویژگی‌های مثبت است و هم ویژگی‌های منفی، اما به عنوان یک جامعه‌شناس باریک‌بین، یک تحلیل‌گر نکته‌سنج زندگی اجتماعی، خواندن آثارش را به تمام علاقه‌مندان جامعه‌شناسی توصیه می‌کنم. به قول شاعر گمنام ما:

ز درد نکته‌سنجی هرکه آگاه است می‌داند

که معنی در دل اول خون شود آنکه سخن گردد

پی‌نوشت‌ها:

۱. همین کتاب: ۲۸۲
2. Goffman, Erving (1967) *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behaviour*, NY: Doubleday Anchor. P. 239.
3. Blumer, Herbert (1972) "Action vs. Interaction," *Society*, 9: 50-53.
4. Goffman, Erving (1967) *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behaviour*. NY: Doubleday Anchor. p. 240.
5. Gouldner, W. Alvin (1971) *The Coming Crisis of Western Sociology*, London, Heinemann.
[گلدنر، دبلیو.الوین، بحران جامعه‌شناسی غرب، ترجمه‌ی فریده ممتاز، شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۸۳.]
۶. سیدمان، استیون، کشاکش آراء در جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی هادی جلیلی، نشر نی، تهران، ۱۳۸۶.
7. Gouldner, W. Alvin (1971) *The Coming Crisis of Western Sociology*, London, Heinemann, pp. 379-390.
8. *Ibid.*

30book

کتاب حاضر بدون شک معروف‌ترین اثر اروینگ گافمن است که در آن زندگی اجتماعی از بعدی نمایشی تحلیل می‌شود. گافمن به زندگی اجتماعی همچون صحنه‌ی تئاتری می‌نگرد که کنشگران انسانی برای نمایش نقش‌ها و شخصیت‌های مختلف روی صحنه‌ی آن می‌آیند. چنین نگاهی به زندگی اجتماعی ریشه در اندیشه‌ی ژان پل سارتر دارد.

با تأثیرپذیری از دیدگاه اگزیستانسیالیست‌ها است که گافمن به بررسی «نمود خود در زندگی روزمره» می‌پردازد و چگونگی به روی صحنه بردن «خود» در تعاملات روزمره را تحلیل می‌کند.

ترجمه‌های مسعود کیانپور با نشر مرکز

داغ ننگ چاره‌اندیشی برای هویت ضایع‌شده
برنده‌ی جایزه‌ی سومین نوره‌ی کتاب فصل (۱۳۸۶)

✓ نمود خود در زندگی روزمره اروینگ گافمن

ISBN: 978-964-213-187-7

9 789642 131877

۱۳۹۰۰ تومان